

FOLKFRONT?

Socialdemokraterna har ånyo gjort ett utspel i författningsfrågan. Denna gång är det fråga om en radikal förändring av valsystemet. Den nuvarande jämkade uddatalsmetoden för fördelning av mandaten skulle ersättas av ett valkvotssystem. Beräkningarna illustreras bäst genom ett exempel. En valkrets har 5 mandat. Antalet *röstande*, 75 000, divideras med mandatantalet, varvid valkvoten 15 000 erhålles. För varje gång, som ett partis röstetal går upp i 15 000 erhålles ett mandat. Ett parti med 16 000 röster får således ett mandat och ett parti med 31 000 röster får två mandat. I båda fallen läggs överskottsrösterna, 1 000 vardera, till vederbörande partis "rikspott". Ett parti med färre röster än 15 000 blir utan mandat, men rösterna läggs likaledes till rikspotten, om partiet ifråga har samlat totalt 3, alternativt 4 procent, av rösterna i hela landet. Låt oss vidare anta, att endast tre av mandaten kan delas ut direkt. De två återstående för valkretsen förs då till rikspotten. Samtliga partiers överskottsröster i hela landet läggs samman. Antalet röster divideras därefter med antalet överskottsmandat och för-

delas på partierna i direkt proportion till deras respektive överskottsröster. På detta sätt skulle vi alltså få ett antal utjämningsmandat, som gör valsystemet ännu mera proportionellt än det redan är. Småpartierna spärras emellertid ut. I det senaste kommunal- och landstingsvalet samlade varken "Mittensamverkan", trepartisamverkan eller KDS 3 procent av rösterna. Småpartier och lokala borgerliga samlingsaktioner skulle alltså från början vara dömda till resultatlöshet. Endast de fem etablerade "rikspartierna", inklusive kommunisterna, skulle komma i åtnjutande av utjämningsmandaten, dvs. de partier som samtidigt uppbär statligt partistöd.

Om det föreslagna mandatfördelningssystemet använts vid 1964 års andrakammarval, hade resultatet blivit följande. Av de 233 mandaten hade partierna direkt erhållit i valkretsarna: högerpartiet 15, centerpartiet 16, folkpartiet 25, socialdemokraterna 97, kommunisterna 3 och MbS 3 mandat. 74 mandat hade hamnat i rikspotten och fördelats så, att högerpartiet fått ytterligare 18, centerpartiet 17, folkpartiet 16, socialdemokraterna

13 och kommunisterna 10 mandat. Partierna hade alltså (avvikelserna i förhållande till det verkliga utfallet anges inom parentes) :

Högerpartiet	15 + 18 =	33 (+ 1)
Centerpartiet	16 + 17 =	33 (- 2)
Folkpartiet	25 + 16 =	41 (- 1)
Soc-dem.	97 + 13 =	110 (- 3)
Kommunisterna	3 + 10 =	13 (+ 5)
Mbs	3 + 0 =	3 (+-0)

Förskjutningarna hade som synes icke blivit stora. Såväl de borgerliga som socialdemokraterna hade fått släppa till mandat till kommunisterna, som enligt nuvarande system får betala sina mandat åtskilligt dyrare än de andra partierna. Totalt hade emellertid majoriteten för socialdemokraterna och kommunisterna tillsammans ökat från 121 till 123 mandat.

Det socialdemokratiska utspelet i grundlagsberedningen får ses som ett taktiskt försök att så gott sig göra låter i ett besvärligt läge rädsla så mycket som möjligt av den mer än 30-åriga maktpositionen. I första hand har uppenbarligen syftet varit att konstruera ett system, som gör slut på de lokala borgerliga samlingsinitiativen. Om inte samlingsrörelserna är etablerade över hela landet och direkt uppbärs av två eller tre av de borgerliga partierna, riskerar de att över-skottsösterna är helt bortkastade.

Men samtidigt, och detta är det inte minst intressanta, är socialdemokraterna tydligen beredda att, om nödvändigt, stötta sin vacklan-

de maktställning på kommunisterna. I ett läge, där $\frac{2}{3}$ av socialdemokraternas förlorade röster går till de borgerliga och $\frac{1}{3}$ till kommunisterna, gäller det alltså att gynna de senare så mycket, att det i en för socialdemokraterna tacknämlig situation till nöds skulle vara möjligt att med kommunisternas hjälp sitta kvar vid makten. Kommunisterna kan ju nämligen med nuvarande fördelningssystem inte utan betydligt större röstökningar än vid det senaste valet räkna med att vinsterna omsätts i mandat i riksdagen. De har helt följdriktigt länge propagerat för ett system med utjämningsmandat av i princip samma typ som det nu av socialdemokraterna föreslagna.

Vänsterglidningen blir således alltmera markant, och det förefaller mot bakgrund av socialdemokraternas senaste utspel, inte alldeles opåkallat att tro, att en folkfront kan vara under uppseglande i Sverige. "Hellre en kommunist än en högerman", hette det på sin tid inom socialdemokratien. Under 1920-talet var denna vänstersamverkan i många fall en realitet i svensk politik, och de närmaste åren efter andra världskrigets slut var toleransen gentemot kommunisterna fullt märkbar. Efter Pragkuppen 1948 var det slut med denna attityd, och i stort sett har socialdemokraterna sedan hållit en klar front åt vänster. Tiderna har nu av allt att döma förändrats.